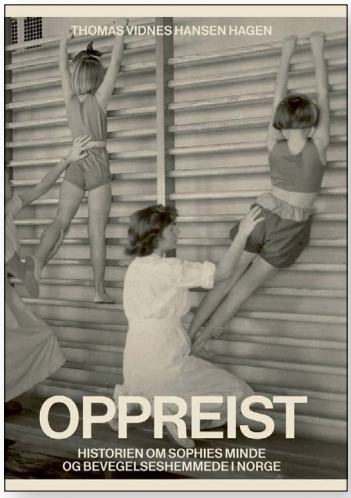
Bokanmeldelse **Øivind Larsen**

Ikke lov å gråte

Thomas Vidnes Hansen Hagen
Oppreist: historien om Sophies Minde og bevegelseshemmede i Norge
Oslo: Press, 2026
768 s.
ISBN 978-82-328-0322-4

Michael 2026; 23: 443–444
doi: 10.5617/michael.13797

Hvis man som barn var innlagt på Sophies Minde, innesperret i en svær gips, uten besøk av mor og far og med utsikt til et langt sykehusopphold som kanskje ble forlenget, var det ikke lov å gråte. Følelser skulle ikke vises. Det er ikke lett når man er liten, ensom og fortvilet.

Historikeren Thomas Vidnes Hansen Hagen, til daglig ved Vest-Agder-museet, har hatt et flerårig, eksternt oppdrag – å skrive historien til institusjonen Sophies Minde i Oslo, et velkjent sted for både behandlingstrengende bevegelseshemmede og mange andre. Resultatet er blitt et verk på 768 sider som ble lansert 19. mars 2026.[1]

Sidetallet reflekterer at forfatteren plasserer Sophies Minde inn i en bred historisk sammenheng. Vi følger omsorgen for de «vanføre» fra private initiativ og pionerinnsats til folkegaven til kong Oscar II i 1898. Kongen lot gaven gå videre til vanførearbeidet, noe som førte til opprettelsen av institusjonen som fikk dronningens navn. Derfra følger vi utviklingen fram til vår egen tid.

1 Fullt hus og sterke historier da Oppreist ble lansert. *Unifor* 19.3.2026.

Selve institusjonshistorien utgjør bare én del av boken. Like mye handler den om ortopediens utvikling og om samfunnets holdninger til mennesker med misdannelser og bevegelseshemming. Dette er viktig sosialhistorie, fortalt med engasjement og innlevelse.

Størst oppmerksomhet har boken kanskje fått for kapitlene der pasientenes egne stemmer kommer til orde gjennom intervjuer. Mange av informantene var barn under oppholdet på Sophies Minde. Beretningene er rystende. Barna gjennomgikk langvarig og belastende behandling langt hjemmefra, og flere beskriver det som i dag ville blitt oppfattet som emosjonell omsorgssvikt.

At barna heller ikke fikk lov til å gråte, er blitt stående som et symbol på tidens behandlingskultur. Samtidig er dette en historie om mangelfull kommunikasjon med pasientene. Eksempelvis piken som, uten å ha fått forklart hva som skulle skje, trodde hun skulle henges, da hun ble heist opp og hang etter hodet for at det skulle tas røntgenbilde av hennes skoliotiske rygg.

Vi som hadde studietid og sykehusarbeid i 1950- og 1960-årene, husker datidens autoritære overleger og biske oversykepleiere, med opptreden som ikke hadde vært gangbar i dag. I ortopedien kunne denne kulturen få særlig alvorlige følger for barn med et stort behov for trygghet og emosjonell støtte.

Thomas Vidnes Hansen Hagen drøfter også avveiningene mellom behandlingens målsetting og de belastningene for eksempel år med gjentatte operasjoner, kløende gips eller gnagende korsett førte med seg. Hvilke kulturelle normer styrte dette? Hvilke lyter kunne det kanskje være like greit å leve med, hvis man unngikk en traumatisert barndom på grunn av behandlingen?

Oppreist er et rikt dokumentert verk skrevet i et levende språk. Det rommer et imponerende materiale og vil være av interesse langt utover dem som kjenner Sophies Minde fra før. Både forfatter og oppdragsgiver gratuleres! Forlaget må imidlertid tåle litt kritikk for gjengivelsen av de mange interessante bildene, som kunne vært bedre.

Øivind Larsen
oivind@oivindlarsen.no

Øivind Larsen er professor emeritus i medisinsk historie ved Universitetet i Oslo.